

Viborg Domkirke,

Foredrag af J. Kornerup ved det kirkehistoriske Selskabs Møde i
Viborg den 3die Juni 1896.

Ærede Forsamling!

De foregaaende Talere have allerede fremdraget mange store Minder fra Viborgs Fortid, men, naar vi idag ere samlede i den deilige Domkirke, taler den jo ikke alene til os om Fortidens Fromhed men ogsaa om Nutidens kirkelige Liv og kirkelige Bygningskunst.

Idet jeg nu vil søge i korte Træk at skildre Domkirkens Historie, Bygningsstil og Betydning som et i Sandhed nationalt Mindesmærke, vender min Tanke dog tilbage til den gamle Domkirke, der blander sig med Betragtningen af den nye, saa at de blive som ét; thi den nye Bygning er ligesom den gjenopstandne gamle, oprindelige Domkirke, befriet for sine Brøstfældigheder og fremmede Tilsætninger. Den er gjengivet os i den oprindelige, rene Stil, saavidt det har været muligt at naa dette Maal for de dygtige Kunstnere, der have arbeidet derpaa, og for den fremragende Kunsthistoriker, der med en saa levende Interesse omfattede Foretagendet lige til sin Død, nemlig Professor Høyen.

Vi vende altsaa først vore Tanker tilbage til hine fjerne Tider, da den gamle Stenkirke reistes. For ret at vurdere, hvad det var for et Størværk, Forfædrene udførte, maa vi erindre, at det den Gang var noget uvant, noget nyt at bygge med Sten, eftersom Træ hidtil havde været det almindelige Bygningsæmne over hele Norden, og da ogsaa i Jylland. Der findes endnu ved gamle jyske Granitkirker og Døbefonter Former og Prydelser, der øjensynlig ere Efterligninger i Sten af den ældgamle Stil, der fandtes i Trækirkernes Snitværk¹⁾. I 1887 gjorde Museumsdirektør Dr. Henry Petersen et saare mærkeligt Fund, idet han ved Hørning Kirke fandt et Stykke Egeplanke med udsnittede Drageslyngninger og Malinger fra en gammel Trækirke. Dette Stykke havde ligget gjemt i Aarhundreder i Fylden inde i Kormuren og var under en Reparation blevet henslængt imellem Murgrus paa Kirkegaarden. Det bevares nu i Nationalmuseet og antages af Dr. Petersen for at stamme fra omtr. Aar 1000²⁾.

¹⁾ J. Kornerup: »Om den tidlige Middelalders Stenhuggerkunst«, Aarbøger for nord. Oldk. og Hist. 1881, S. 275 og flgd.

²⁾ Dr. Henry Petersen: »Bygningslevninger af Træ fra Danmarks tidligere Middelalder«, Aarb. for nord. Oldk. og Hist. 1894, S. 377.

Da man i Begyndelsen af 12te Aarhundrede tog fat paa at bygge den gamle Domkirke, kjendte man endnu ikke til at brænde Mursten, men maatte gribe til de Bygningsømner, der laa nærmest ved Haanden, naar man da ikke som i Ribe hentede dem langveis fra paa Grund af Stenmangel. I den største Del af Jylland anvendte man derfor Graasten, Rullestenene, der i større Mængde endnu fandtes strøede over Landet især i Egnene om Limfjorden. Der er ingen Tvivl om, at mange Kirker paa Landet ere reiste paa Stendysser fra Hedenold, fordi man her havde en Mængde store Sten paa Pladsen og saaledes slap for en besværlig Transport. Ved Skarpsalling Kirke i Løgstø-Eggen ser man tydelig, at den ligger paa en gammel Langdyse, hvis høje Endestene endnu staa øst for Koret.

Men af hvem lærte vore Forfædre fra først af Stenhuggerkunsten? Hvordan kom de efter at udarbeide i den haarde Sten alle de smukke Fodstykker, Kapitæler, Søiler osv., som findes i de gamle jyske Granitkirker? Det maa antages, at Bisperne i Ribe og Viborg ved Opførelsen af deres Domkirker have forskrevet Stenhuggere Syd fra, og at disse have været Lærere for de jyske Stenhuggere. Der dannede sig da ved disse Domkirker Skoler for Stenhuggerkunsten, som derfra udbredte sig i videre Kredse, hvad man tydeligt ser deraf, at man i de omliggende Landsbyer baade i Ribe og Viborg Egnen kan gjenkjende de samme enkelte Former, som findes i Domkirkerne: Profiler, Kapitæler og Søiler paa Portaler; hvad Viborg angaar f. Ex. i Aalum, Bjerregrav, Vorning, Vinkel, ligesom ogsaa i de fleste Kirker imellem Viborg og Silkeborg. Det var et stort og besværligt Arbejde at tilhugge denne Masse haarde Sten og udforme dem med saa megen Nøiagtighed og Skjønhed. Det jyske Folk har saaledes ved sine Hænders Gjerning gjort denne Granitbygningskunst til et i Sandhed nationalt Værk. Endnu i vore Dage have Stenhuggerne, som arbeidede paa Domkirkens Gjenopførelse udmærket sig, saa at selv vore Fjender maatte beundre dem i 1864.

Jyllands Granitarchitektur staar som noget for Halvøen eiendommeligt, og dette Bygningsæmne giver Viborg Domkirke sit særlige Præg, thi den er ikke alene den største Granitkirke i det skandinaviske Norden men ogsaa en af de største af denne Stenart i Evropa. Det lyder mærkeligt, men er dog Tilfældet; thi andetsteds brugte man blødere, mere handlelige Stensorter, som man havde ved Haanden, saasom Tufsten, Sandsten og Kalksten. Af Nordens Domkirker ere saaledes Lunds, Skaras og Linkøpings Kirker byggede af Sandsten, Upsalas af Kalksten og Thronhjems af den eiendommelige norske Fedtsten, »Klæberstenen«. Kun Skibet i Stavangers Domkirke er af Granit, Koret derimod af Klæbersten. I Tydskland ere de store Domkirker opførte af Tufsten, Sandsten og Mursten. Kun i Egnen omkring Magdeburg findes en Gruppe Granitkirker, af hvilke Klosterkirken i Zinna er den betydeligste. I Frankrig anvendtes mest Sandsten og Kalksten. Kun i Bretagne og Normandiet saavel som i Egnen omkring Limoges forekomme nogle Granitkirker, af hvilke maa nævnes Mont St. Michel, et gammelt Abbedi og Fæstning, som ligger paa en Klippe ved Normandiets Kyst. Den største Granithygning fra ældre Tider, som jeg kjender i Evropa, er det berømte Kloster Escorial, opført af Philip II af Spanien.

Spørger man om den gamle Viborg Domkirkes Alder, da giver Historien ikke noget bestemt Svar paa dette Spørgsmaal. For at besvare det maa vi holde os til Stilen. Prof. Høyen antager, at Kirken er bygget imellem 1130 og 1169. I Middelalderen byggede man som oftest de store Kirker op Stykke for Stykke, saa det kunde vare mange Aar, inden man blev færdig. Naar Biskoppen havde nedlagt Grundstenen til Alteret, tog man fat paa Koret, og saasnart dette Afsnit stod færdigt, lukkede man for det mod Vest med en midlertidig Mur eller et Plankeværk og indviede det til Gudstjeneste.

Historikeren Suhm beretter, at Domkirken blev grundlagt i Kong Niels's Tid 1130, og det er jo ikke umuligt,

at Suhm kan have havt en nu tabt Kilde til denne Meddelelse. Paa Bispestolen sad den lærde og begavede Eskil, som tidligere havde været Kannik i Lund og som maa have ladet Kryptkirken opføre. Skjøndt mindre end Lunds ligner den dog denne i høi Grad. Eskil blev som bekjendt myrdet paa Erik Emuns Befaling 1133 foran Alteret i St. Margrethe Kirke i Asmild og fulgtes i Bispesædet af den fromme Svend, der var Broder til Erkebiskop Asker i Lund og Farbroder til Erkebiskop Eskil sammesteds, de to Prælater, der byggede Domkirken dér. Det maa formodes, at Biskop Svend opførte Koret i Viborg, hvis Runding med Søilegalleriet og de to smaa Sakristier ogsaa minder om Lunds Domkirke. Et Hovedafsnit af Viborg Domkirke synes at have staaet færdigt 1139, thi i dette Aar udstedte Pave Innocens III et Brev, hvori han tager St. Marie Kirke i Viborg (=: Domkirken) i St. Peders og sin Beskyttelse tiligemed Kannikerne dér, som følge St. Augustini Regel. Man har formodet, at det ved Domkirken liggende Kloster tidligere har været beboet af Benediktinere. Biskop Svend fulgte Tidens store Trang, og drog med sin Broder, Ridder Eskil, til Jerusalem, men døde dér 1153.

Under ham forestodes Klosteret af den hellige Domprovst Kjeld, der lod et af Domkirkens Taarne opføre, maaske et af de smaa østre. Da han var død 1150, blev den første Tilbygning føjet til Domkirken, og da han senere i Valdemar den 1stes Tid af Paven var bleven udnævnt til Helgen, blev hans Ben flyttede hen i dette Kapel og nedlagte i et prægtigt forgyldt Helgenskrin, som blev ophængt i Kjæder.

Under Biskop Svends Eftermand, Biskop Niels, maa Domkirken endelig være bleven fuldført. I Aaret 1169 tog Pave Alexander III St. Marie Kirke i Viborg og Brødrene dér under St. Peders og sin Beskyttelse.

Betragte vi nu Domkirkens Architektur, saaledes som den var i sin gamle oprindelige Skikkelse og som den i vore Dage — saavidt muligt — er gjengiven ved sin Ombygning,

da udmærker den sig fremfor alle Nordens Domkirker ved sin rene helt gennemførte romanske Stil. Prof. Høyen har allerede forlængst besvaret det Spørgsmaal, hvorfra denne Stil er kommen til os. Vi maa bestandig fastholde, at med den kristne Tro kom ogsaa den kirkelige Bygningskunst til os fra Syden, hvor den jo langt tidligere havde naaet en høi Udvikling. Forbillederne saavel for Ribe som for Viborg Domkirke ligge ved Rhinen. Vi gjenkjende dernede den samme Stil i de ældre Kirker, f. Ex. i Köln, Mainz, Bonn, Klosteret Laach og mange andre Steder, uden at vore Kirker dog ere fuldstændige Kopier af nogen af dem.

Den store Lighed, der findes mellem Kryptkirkerne i Lund og i Viborg, af hvilke den første kun er lidet ældre end den sidste, finder — som allerede berørt — sin Forklaring i Biskopperne Eskils og Svends nære Forbindelse med Lund.

Men det mest eiendommelige og skønneste Parti i vor Domkirke er dog Skibet med det prægtige Søjlegalleri, der løber hen over Sideskibene og som ikke har noget tilsvarende i Lund. Hvorfra er dette maleriske Bygningsmotiv laant? I Tydskland er det ikke ganske almindeligt. I de store Domkirker i romansk Stil, som f. Ex. Speier, Worms, Mainz, frembyde Sidevæggene store Flader, der vistnok af Bygmestrene vare bestemte til at optage Freskomalerier. Dog findes der i den gamle St. Ursula Kirke i Köln Søjlegallerier, »Triforier«, over Sideskibene, skjøndt de nu ere tilmurede. I Klostergaarde og paa gamle Borge findes dog hyppigt Søjlegallerier. Men i Frankrigs og Englands romanske Kirker træffes slige Gallerier over Sideskibene derimod ofte, og Ideen maa da rimeligvis være hentet derfra.

Det ligger nær at sammenligne Domkirkerne i Ribe og i Viborg. Begge ere de romanske Pillebasilikaer med Søjlegallerier og næsten samtidige. Se hen ad disse Sidevægge af Granit her i Domkirken; forneden disse svære

firkantede Piller med deres Dækplader, som bære denne Række Rundbuer. Hvad minde de os om? Om de gamle Romeres Buer i deres Amphitheatre. Og den romanske Stil stammer jo fra den romerske. Ovenover se vi dette prægtige Søilegalleri, som gjør Skibet her i Viborg til Kirkens Glandspunkt.

I Kapitælerne, Søilerne, Ledføiningerne m. m. gjenkjende vi den samme Stil som i Ribe, der ogsaa er omtrent samtidig med den gamle Viborg Domkirke. Men paa den anden Side findes der jo ogsaa Uligheder. Ribe har en næsten klassisk Grundplan, som er enestaaende i Norden og som minder om de oldkristelige Basilikaer f. Ex. St. Paul i Rom; idet nemlig det storslaaede Tverskib støder umiddelbart op til Korrundingen. I Ribe er der Portaler i begge Tverskibets Gavle og søileprydede Nicher til Sidealtere i samme, hvad Viborg ikke har. Men saa har til Gjengjæld Ribe ingen Kryptkirke, ingen Trappetaarne ved østre Ende, medens den derimod synes oprindeligt at have haft et stort ottekantet Centraltaarn over Korset ligesom Domkirken i Mainz eller Klosterkirken i Laach.

Den oprindelige, skønne Domkirke i Viborg undergik dog som bekjendt i Tidens Løb mange uheldige Forandringer. Allerede midt i 12te Aarhundrede opførtes St. Kjelds Kapel paa Nordsiden op til vestre Side af nordre Korsarm. Det var en liden Bygning 10 Alen fra V. til Ø., 7 Al. fra N. til S. og den sprang 1 Alen ind i nordre Sideskib, var bygget af huggen Granit og havde smaabitte rundbuede Vinduer.

I Dronning Margrethes Tid tilføjedes ved søndre Sideskib det store St. Anna Kapel, som ogsaa var opført af hugne Kampesten, men havde Murstenshvælvinger i Spidsbuestil. Der fandtes endnu et 3die ubetydeligt Kapel paa Sydsiden, men ellers stod, efter alt at dømme, den gamle Domkirke endnu hel og holden med sit Bjælkeloft over Skibet indtil 1501, da den rantes af et skjæbnsvangert Uheld. Lynet slog ned i Kirken. Den derved opkomne

Brand ødelagde den i en forfærdelig Grad, og Ilden fik de smukt tilhugne Granitkvadre til at springe itu paa Pillernes Kanter, Gesimser og Kapitæler. Mine ærede Tilhørere kjende maaske et Maleri i Thorvaldsens Museum af den franske Maler Leopold Robert. Det forestiller Branden i St. Pauls Kirken i Rom 1827. Man ser Kirken fuld af Røg og Gnister. De brændende Bjælker ere styrtede ned i Skibet og ligge og gløde op ad Væggene. De forfærdede Munke søge at frelse Kirkens Skatte, Lysestager, Helgenskrin osv. Se, saadan gik det til her i Domkirken 1501. Altere, Kannikekor blev ødelagte, og af hele Inventariet lykkedes det kun at frelse St. Kjelds Helgenskrin og den store syvarmede Messinglysestage, som Kanniken P. Povelsen havde skjænket Kirken 1494 og som skulde minde om Lysestagen i Jerusalems Tempel, saaledes som den er afbildet i et Relief i Titus's Triumfbue i Rom.

Domkirkens senere Skjæbne er sørgelig. Prof. Høyen kalder den en Lidelseshistorie. Atter brændte den 1567; Tagene paa Taarnene brændte, og det smeltede Bly løb ned ad Murene, hvilke sidste ogsaa tog Skade, men endnu større Uheld skete ved den tredie og sidste Brand 1726. Domkirkens høje Spir styrtede ned paa Langhusets Tag og slog Hvælvingerne, hvormed Kirken var blevet forsynet efter 1501, itu, saa at Ilden udbredte sig nede i Kirken og fortærede alt, ogsaa St. Kjelds Helgenskrin. Istandsættelsen blev overdraget Bygmesteren Stallknecht, der ikke havde nogen Ære af den. Han byggede nye Hvælvinger ind, som hvilede paa svære kantede Vægpillers, lukkede Gallerierne, dækkede alt med tyk glat Kalkpuds og pyntede det hele med Rokokogesimser og Snirkler. I det hele mishandlede han Kirken gyseligt. Jeg vil indskrænke mig til at sige, at der i hele den følgende Tid, indtil Nebelung istandsatte Kryptkirken, herskede Ukynlighed og Mangel paa Sands for Domkirken som et herligt Mindesmærke. Ved Tidernes Ugunst blev den mere og mere forarmet og forfalden. Betænkelige Revner aabnede

sig i Hvælvinger og Vægge, smaa Reparationer nyttede intet, her maatte tages alvorligt fat.

Enden blev, at Domkirken maatte lukkes for Guds-tjenesten i Aaret 1862. En grundig Undersøgelse af Murværket fandt Sted, og det overdroges Prof. Nebelong at udarbejde en Tegning til en gennemgribende »Restauration«, Derefter blev det besluttet at bryde Kirkens østre Del med Korsfløjene ned med Undtagelse af Kryptkirken og det nederste af Korrundingen.

Saa faldt det første Stykke af den gamle Domkirke og jævnedes med Jorden! Men der er ved slige gamle Mure noget hemmelighedsfuldt. Vi føle, at det er ligesom Historiens Aand endnu hviler indenfor dem. Hvis disse Mure kunde tale om hvad de have været Vidne til, hvad kunde de da ikke fortælle os! Carl Ploug skriver i sin Kantate ved Indvielsen:

»Dér bøjed sig seirende Drotter mod Jord,
Dér lagdes den myrdede paa Pude,
Mens Klerkene sang i det straalende Chor
Om Kongen i Krybbe og Klude.« ...

Digteren tænker sig Kong Valdemar holdende Bøn i Domkirken efter Sejren paa Grathehede. Men fremfor alt maler sig for Indbildningskraften hin Novemberdag i Herrens Aar 1286, da de kom med den myrdede Kong Erik Glipping. I den mørke Domkirke, hvor Lyset fra de smaa malede Ruder¹⁾ faldt dæmpet ned, medens Kjærterne skinnede over de gyldne Helgenaltere, var Skibet opfyldt af det forfærdede Folk. Paa Galleriet saae man Hoved ved Hoved. Dér laa Kongen i den aabne Kiste for alles Blikke med de mange blodige Saar i Hovedet, men ikklædt en rød Silkekjortel og med sit brede Slagsværd ved sin Side. Paa

¹⁾ Under Kirkens Ombygning er der fundet mange Stumper malet Glas, aabenbart Levninger af gamle Kirkeruder.

Fødderne havde han udskaarne Sko, og paa hans Bryst laa en Sølvæske med den hellige Hostie og Indskriften:

Pan is adest veræ donans sponsalia vitæ,

o: her er Brødet, som giver Løfte om det evige Liv. Augustinermunkene havde givet deres Velgjører det indviede Brød, »Kristi Legeme«, med i Graven, eftersom Døden var kommen brat over ham ved hans Fjenders Sværd. Saa lagde de ham ned i Koret bag Høialteret, hvor den murede Grav hævede sig en Alen over Gulvet og rimeligvis blev dækket med en Ligsten omtrent som den nuværende eller maaske endogsaa med en graveret Messingplade som Sønnens, Erik Menveds. Sikkert har der længe lydt Sjælemesse til Frelse for den myrdede Konges Sjæl. Men den gamle Fortælling om »Vaadesangen« ved hans Grav beror dog paa en Misforstaaelse¹⁾.

Man skulde tro, at denne Kongegrav var bleven fredet igjennem Tidens Løb, men det var ikke Tilfældet. Da Biskop Deichman i Aaret 1708 vilde indrette en Konventsalsal i Koret, stod Graven ham i Vejen og han lod den da paa en vandalsk Maade flytte længere Vest paa. Man opsamlede Kongens Ben og hans Hjerneskal, hvori fandtes mange trekantede Huller, samt flere andre Sager, som Biskoppen lod henlægge i en med aabent Trælaag dækket Kiste, da Bunden var gaaet ud paa den gamle. I »Marmora Danica« giver Erik Pontoppidan os efter M. Christen Eriksens Manuskript om Viborg en Beskrivelse af hvad der fandtes, da Graven aabnedes, og det er derfra, jeg har laant ovenstaaende Skildring²⁾.

Kong Frederik den 7de, der nærede en saa levende Interesse for de gamle danske Kongegrave, indfandt sig i sit sidste Leveaar pludselig en Dag i Juli 1863 i Viborg

¹⁾ Se Kirkehist. Saml. 4 R. I, 380 ff.

²⁾ »Marmora Danica« II, 191. J. Kornerup: Om Undersøgelsen af Graven 1863, Aarb. f. nord. Oldk. og Hist. 1873, S. 264.

og gik strax over i Domkirken for at undersøge, hvad der muligen maatte være tilbage af Erik Glippings Grav. »Jeg vil«, sagde Kongen spøgende, »selv finde Kong Eriks Grav og vise, at jeg kan undvære disse Oldgranskere«. Men Hans Majestæt havde ikke gjort sig bekendt med Beretningen i »Marmora Danica«. Ifølge Anvisning af en gammel Kirkebetjent, som meddelte, at Sagnet paa pegede den nordre Side af Koret, som det Sted, hvor Graven skulde findes, lod Kongen grave dér et Par Timers Tid men fandt intet, hvorpaa han forlod Byen. Ifølge hans Befaling indfandt Worsaae, der var ledsaget af mig, sig otte Dage efter for at fortsætte Undersøgelsen. Idet vi holdt os til den omtalte Beretning, lod vi grave midt i Koret i Gulvet ovenover Kryptkirken og fandt da strax kun et Spadestik under Jorden Bunden af en aflang, firkantet, af røde Munkesten bygget Kiste. For at faa alt med, hvad der kunde findes i denne Kiste, lod vi alt Fyld og Murgrus omhyggeligt sigte igjennem et stort Sold. Vi fandt da først en Mængde Stumper af en Egetræskiste, beklædt med Blyplader, løse Blyplader tilligemed et helt Hjørne af en Blykiste, endvidere Dupskoen af et Sværdske, et Stykke af en Parerstang til et Sværdfæste, tre Tænder og adskillige Stumper af Menneskeben, flere Stykker Læder med udhuggede Prydelser, ventelig Sidestykker af Sko, nogle Stykker rødt Silketøj, et Stykke Sølv som fra Kanten af en rund Æske og endelig en smuk grøn Ædelsten med røde Aarer, en »Blodjaspis« fra en Fingerring. I denne Sten var der indskaaret et »Agnus Dei«, et Guds Lam, og den har været brugt til Forsegling. Alt stemmede saa mærkeligt overens med Beretningen i »Marmora Danica«, at Worsaae ikke nærede nogen Tvivl om, at det var Rester af Kong Eriks Grav, vi havde fundet.

Det store Arbeide med Domkirkens Opførelse foregik imellem Aarene 1864 og 1876 og lededes af Prof. Nebelong og Architect Tolle efter hverandre og under Tilsyn af et særligt Syn, der bestod af Prof. Høyen indtil 1870 og Etatsraad

Chr. Hansen, Herholdt og Heinr. Hansen. Senere blev Worsaae Formand, indtil han blev Kultusminister. Uden at undervurdere de andre Kunstnere tør man dog fremhæve Prof. Storck, der vel først kom til efter Tolles Død, da alt det Ydre af Kirken stod færdigt, men som med stor Dygtighed og Smag gjorde Tegninger til og ledede Udførelsen af hele det indvendige Inventarium og af det smukke Loft i Skibet. Storck hentede Motiverne til dette Loft fra St. Michaelis Kirke i Hildesheim uden dog slavisk at kopiere dette. Figurerne og Ornamenterne derpaa udførtes af Malerne Prof. F. C. Lund og Weber. Prof. Høyen havde som Alter tænkt sig et »Ciborium« med fire Søiler, der bar en Himmel, saaledes som f. Ex. i St. Paul i Rom eller i andre oldkristelige Basilikaer. Prof. Storck valgte derimod at tage Motivet fra en i Jylland værende sjældent prægtig Altertavle i drevet forgyldt Kobber i Sahl Kirke ved Skive fra omtr. 1200 eller i al Fald lidet yngre; Billedhuggeren Prof. Peters udførte den efter Storeks Tegning. Man maa ogsaa beundre den ligeledes efter Storcks Tegning udførte smukke Prædikestol, der efter italienske Forbilleder bæres af slebne Granitsøiler, der hvile paa liggende Løver. Prydelserne paa Brystningen ligne derimod nogle, der findes paa en ældgammel romansk Prædikestol i Tistrup Kirke ved Grenaa.

Som Direktør for de antikvariske Mindesmærkers Bevaring havde Worsaae havt en vanskelig Stilling overfor Spørgsmaalet om Viborg Domkirkes »Restauration«. Med sin varme Interesse for Fædrelandets Mindesmærker saae han noget anderledes paa Spørgsmaalet end Prof. Høyen og arbejdede for at bevare saa meget som muligt af den gamle historiske Domkirke. Da Korset med Koret maatte opgives formedelst dets Brøstfældighed, og fordi det oprindelige allerede tidligere efter de forskellige Brande var meget udvidsket, idet en stor Del af Granitmurene var forsvunden og erstattet med Mursten, kjæmpede Worsaae for, at man skulde bevare det gamle Hovedskib med dets

Piller, som endnu stode lodrette. Ligeledes holdt han paa, at det lille Kjelds Kapel, hvor den ærværdige Biskop Gunner blev begravet 1251, skulde blive staaende¹⁾. Han udtalte med Grund, at det var en sær Maade at »restaurere« Domkirken paa: at rive den ned til Jordens Overflade og bygge den op af nyt. Prof. Høyens Mening sejrede imidlertid. Det var hans Yndlingstanke at faa denne Domkirke helt og kunstnerisk gennemført i en romansk Stil. Det var ham mere om Kunstværket at gjøre end om Oldtidsmindet.

Efter nogle og tyve Aars Forløb er det vanskeligt for os at dømme om denne Sag. Man havde dog aabenbart brugt et feilt Ord, naar man talte om Domkirkens »Restauration« i Stedet for om dens »Ombygning«. Paa den anden Side delte Architekterne Høyens Anskuelse. En af de dygtigste har endogsaa udtalt, at der i slige gamle Granitmure, der bestaa af en udvendig og indvendig Beklædning med en løs Fyld i Midten, ikke var synderlig mere Fasthed end i et gammelt Stengjærde. I Hovedskibets Piller og Dækplader var der ikke en hel Kant tilbage, saa at det ikke havde været muligt at restaurere dem uden med Cement.

Men som Viborg Domkirke nu engang staar dér i hele sin alvorlige Pragt med sine Granitmure er den en Pryd for Jylland og en Ære for de Mænd, der have sat hele deres Kunst og Flid ind paa dette Værk. Og det vil erindres, at der blev arbeidet derpaa midt under Krigen og i den paafølgende saa alvorlige Tid. Under den store nationale Ulykke, som ramte Danmark, da det mistede Sønderjylland, havde man en Følelse af, at det var, som om Fortidens store Minder blegnede og ligesom blev til Støv og Aske. Men Danmark havde frelst sin Ære og hævede atter stolt sit Hoved. Var det end blevet mindre

¹⁾ Sagnet om, at ogsaa Svend Grathe skulde være begravet i Kjelds Kapel, stammer fra nyere Tider og stemmer ikke overens med Saxes Beretning.

i Udstrækning, var det dog endnu levende paa Aandens og Kunstens Omraade. Dette Stortværk, Opførelsen af Domkirken, løftede og styrkede Folket og knyttede det atter til Fortidens Minder. Det var en sjælden Fest, da Domkirken blev indviet den 10 Septbr. 1876. Viborg havde aldrig set en mere glimrende Forsamling indenfor sine Mure. Tilstede vare Kong Christian den 9de og Dronning Louise, Hellenernes Konge og Dronning, Kronprinsen og Kronprinsessen samt en Mængde af Landets mest udmærkede Mænd: fire Biskopper, Kultusminister Fischer, Conseilpræsident Estrup, Geheimeraad Hall, Rector magnificus Prof. Dr. Ussing, Prof. Hartmann, Amtmand Baron Rosenkrantz, Carl Ploug m. m. fl. Der var omtr. 2000 Mennesker samlede i Domkirken, som blev indviet af Biskop Brammer fra Aarhus i den ærværdige Biskop Laubs Forfald.

Ved Festen paa Raadhuset udtalte Kong Christain, at det var en sørgelig Tid, da Grundstenen til Alteret blev lagt 1864, men at han beundrede Folkets Kraft til at fuldføre et saadant Værk, og han takkede alle, der havde bidraget dertil ved Kunst, Talent, Arbeide eller Penge. Han ønskede, at Domkirken maatte bevares i Fremtiden.
